

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ข้าวเป็นพืชอาหารที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของไทย ในปี 2556 คาดว่ามีปริมาณการส่งออก 6.65 ล้านตันข้าวสาร มูลค่า 139,000 ล้านบาท มีส่วนแบ่งการตลาดร้อยละ 18.26 ของการส่งออกข้าวโลก แม้ว่าในปีที่ผ่านมาปริมาณการส่งออกข้าวของไทยจะลดลงมาจากอดีตเนื่องมาจากราคาส่งออกข้าวไทยอยู่ในเกณฑ์ที่สูงกว่าเมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่ง (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557) แต่ข้าวยังคงเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อประชากรของประเทศ เนื่องด้วยปัจจุบันมีครัวเรือนผู้ถือครองที่ดินทำการเกษตรร้อยละ 25.90 ของครัวเรือนทั่วประเทศ หรือ จำนวนผู้ถือครอง 5.90 ล้านรายของประชากรทั่วประเทศ สามารถจำแนกตามการใช้ประโยชน์ที่ดิน พบว่าผู้ถือครองที่ดินทำการเกษตรร้อยละ 51.30 เป็นพื้นที่เพาะปลูกข้าว รองลงมาร้อยละ 22.30 เป็นพื้นที่เพาะปลูกพืชไร่ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2556) และจังหวัดที่มีผลผลิตข้าวมากที่สุดได้แก่ จังหวัดสุพรรณบุรี นครสวรรค์ และพิจิตร ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554)

จากอดีตเกษตรกรทำการเพาะปลูกข้าวปีในช่วงฤดูการผลิตในปี ต่อมาได้มีการพัฒนาระบบชลประทาน ทำให้เกษตรกรสามารถทำการเพาะปลูกข้าวได้เพิ่มขึ้นเป็นสองครั้งต่อปี คือสามารถเพาะปลูกได้ในฤดูนาปีและฤดูนาปรัง นอกจากนี้ยังมีนโยบายของรัฐบาลในการเข้ามาส่งเสริมโครงการต่าง ๆ อาทิเช่น โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตข้าว โครงการลดต้นทุนการผลิตข้าว ส่งผลให้เกษตรกรได้รับความรู้ สามารถนำไปพัฒนาการเพาะปลูกข้าวให้มีผลผลิตต่อไร่ที่เพิ่มขึ้น จึงทำให้เกษตรกรเพาะปลูกข้าวและขยายเนื้อที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามแม้ว่าเกษตรกรจะสามารถเพิ่มผลผลิตข้าวได้ แต่ผลตอบแทนที่ได้รับเกษตรกรยังคงใกล้เคียงกับการลงทุน เนื่องมาจากต้นทุนการผลิต อาทิ ค่าเมล็ดพันธุ์ข้าว ค่าปุ๋ยเคมี ค่าสารเคมี ค่าจ้างแรงงานภาคเกษตร อีกทั้งด้านราคาที่เกษตรกรขายได้ มักมีผลกระทบจากความขึ้นในช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิตประมาณเดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคม ที่ย่างเข้าสู่ฤดูฝน ส่งผลให้เกิดปัญหาข้าวเปลือกมีความชื้นสูงในช่วงเก็บเกี่ยว เนื่องมาจากปัจจุบันเกษตรกรนิยมเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยใช้เครื่องจักร(รถเกี่ยวข้าว) ที่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้อย่าง

รวดเร็วในปริมาณมากแต่ผลผลิตที่ได้มาจากการใช้รถเกี่ยวจะมีความชื้นสูง เพราะไม่มีการนำข้าววางตากในแปลงนาข้าวเหมือนกับการเก็บเกี่ยวด้วยแรงงานคน ในอดีตจะใช้แรงงานคนเก็บเกี่ยวแล้วทำการตากในแปลงนาโดยใช้แสงอาทิตย์ แต่การตากในแปลงนาเกษตรกรจะประสบปัญหาการสูญเสียจากการร่วงหล่นของข้าวเปลือกขณะตาก ขนย้ายและถูกนกหนูเข้าทำลายด้วย

ต่อมามีการนำข้าวเปลือกมาตากโดยใช้ลานตากข้าวชุมชนแต่เกษตรกรจะประสบกับปัญหาพื้นที่ตากไม่เพียงพอเนื่องจากผลผลิตที่ทำการเก็บเกี่ยวในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกัน ส่งผลให้ขาดแคลนแรงงานราคาจ้างแรงงานก็สูงขึ้นตามไปด้วย ประกอบกับลานตากข้าวจะไม่สามารถตากข้าวเปลือกได้ในช่วงฤดูฝน แต่หากเกษตรกรจำเป็นต้องตากข้าวเปลือกจะต้องติดต่อเช่าลานตากของเอกชน ข้อจำกัดของเอกชนคือรับจ้างตากได้ในปริมาณที่จำกัดเช่นกันเพราะมีพื้นที่จำกัด และข้อเสียของการตากโดยใช้พลังงานแสงอาทิตย์จะทำให้เกิดการสูญเสียทั้งน้ำหนักและคุณภาพข้าว เนื่องจากในตอนกลางวันข้าวได้รับอุณหภูมิจากแสงแดดความชื้นของเมล็ดลดลง ในช่วงกลางคืนอุณหภูมิลดต่ำลงความชื้นสัมพัทธ์ของอากาศสูงขึ้น ข้าวจึงดูดความชื้นกลับเข้าไปอีกครั้ง การเปลี่ยนแปลงความชื้นจากภายในเมล็ดข้าวแห้งและชื้นสลับกัน ทำให้เกิดการร้าวในเมล็ด เมื่อนำข้าวไปนวดหรือสี จึงเกิดการแตกหัก คุณภาพการสีลดลง(ภูริน วีระวัฒนาเดช,2554) ส่งผลให้เมื่อนำผลผลิตไปขายให้กับโรงสีจะได้ถูกหักราคาขายจากคุณภาพข้าว และเกษตรกรบางส่วนที่ไม่มีพื้นที่ลานตาก ไม่มีเงินเพียงพอสำหรับการจ้างเอกชนตาก หรือจ้างเอกชนอบลดความชื้น จึงมีความจำเป็นต้องขายผลผลิตในระดับความชื้นสูง หรือเรียกว่าขายผลผลิตสด คือการขายผลผลิตทันทีหลังการเก็บเกี่ยวโดยใช้รถเกี่ยวข้าวแล้วนำไปขายให้กับโรงสีทันที เพื่อต้องการนำรายได้จากการขายผลผลิตไปเป็นค่าใช้จ่ายที่เป็นในครัวเรือน จ่ายค่าเช่านา ค่าปุ๋ยเคมี ค่าสารเคมี ที่เป็นหนี้ไว้กับร้านค้าหรือสหกรณ์การเกษตร ซึ่งมีเกษตรกรเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ยังพอมีเงินทุนในการจับจ่ายในครัวเรือนจะแก้ไขปัญหาความชื้นข้าวเปลือกของเกษตรกร โดยการนำข้าวเปลือกตากในลานตากชุมชน จ้างเอกชนตาก หรือจ้างเอกชนอบลดความชื้นข้าวเปลือกก่อนจะนำไปขายให้กับโรงสี เพื่อมุ่งหวังว่าจะได้ราคาที่สูงขึ้น (ข้าวประชาสัมพันธ์กรมการข้าว, 2551)

การใช้เครื่องอบลดความชื้นข้าวเปลือก มีข้อดีคือสามารถปฏิบัติได้ในทุกสภาวะอากาศแม้ว่าฝนจะตกหรือมีแสงแดดน้อย ใช้พื้นที่น้อย สามารถควบคุมการลดความชื้นให้อยู่ในระดับตามต้องการ สามารถควบคุมป้องกันความเสียหายต่อคุณภาพข้าวได้ แต่มีข้อเสียคือการลงทุนมีค่าใช้จ่ายสูงและต้องใช้พลังงานมากในการอบข้าว ส่วนใหญ่กลุ่มเกษตรกรที่ทำการอบลดความชื้นข้าวเปลือกจะเป็นกลุ่มเกษตรกรที่ดำเนินการผลิตข้าวเปลือกเพื่อจำหน่ายเป็นเมล็ดพันธุ์ข้าว เนื่องด้วยการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวนั้น กำหนดให้มีการปรับปรุงสภาพเมล็ดพันธุ์ภายหลังการเก็บเกี่ยวจนกระทั่งบรรจุเป็นเมล็ดพันธุ์

พร้อมจำหน่าย จำเป็นต้องใช้เครื่องจักร อุปกรณ์หลายชนิดและโรงปฏิบัติงานจะต้องมีการวางแผนจัดการและควบคุมให้เหมาะสม เพื่อรักษาคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ และลดการสูญเสียให้น้อยที่สุด ซึ่งมีสามขั้นตอนหลัก คือ ขั้นตอนแรกการลดความชื้นเมล็ดพันธุ์ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากที่สุด โดยการลดความชื้นเมล็ดพันธุ์จำเป็นต้องดำเนินการภายใน 24 ชั่วโมงหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อป้องกันการเสื่อมคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ เพราะความชื้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เมล็ดพันธุ์เสื่อมคุณภาพ และความชื้นของเมล็ดพันธุ์มาตรฐานกำหนดให้ความชื้นสูงสุดไม่เกิน 14% แต่ในทางปฏิบัติแล้วไม่ควรให้ความชื้นเกิน 12% เพื่อให้เมล็ดพันธุ์มีอายุการเก็บรักษาได้นานประมาณ 1 ปี ประการที่สอง คือ การทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ ประการที่สาม คือ การปรับปรุงเมล็ดพันธุ์ตามความต้องการ ได้แก่ การคลุกสารเคมีป้องกันโรค รวมถึงการบรรจุเมล็ดพันธุ์ในภาชนะบรรจุตามความเหมาะสมพร้อมติดป้ายแสดงรายละเอียดของเมล็ดพันธุ์

ปัจจุบันวัฒนธรรมการปลูกข้าวของเกษตรกรเปลี่ยนไป โดยเกษตรกรนิยมหันมาซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวกันมากขึ้น เนื่องจากเกษตรกรเก็บเกี่ยวผลผลิตโดยใช้เครื่องเกี่ยวข้าว (รถเกี่ยวข้าว) สิ่งที่มาคือข้าวเปลือกที่ติดค้างมากับเครื่องเกี่ยวข้าว ทำให้เกิดการปนพันธุ์มากขึ้น และการเร่งเตรียมดินสำหรับการเพาะปลูกต่อไป จึงไม่ค่อยมีเวลาสำหรับตากเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อไว้ทำพันธุ์ในฤดูการเพาะปลูกต่อไป ประกอบกับเมล็ดข้าวที่เก็บไว้ไม่สามารถนำไปปลูกต่อได้ทันทีเพราะเมล็ดมีการพักตัว เกษตรกรจึงจำเป็นต้องหาพันธุ์ข้าวใหม่มาปลูกทดแทนพันธุ์เดิมด้วยคาดหวังว่าจะให้ผลผลิตที่ดีกว่าพันธุ์เดิม ด้านทานโรคและแมลงดีกว่าถ้าปลูกซ้ำในพื้นที่เดิมนานอาจทำให้ผลผลิตลดลง ทำให้เกษตรกรบางส่วนที่มีเวลาดูแลแปลงเพาะปลูกข้าวอย่างดี และมีเงินทุนเพียงพอ ได้ดำเนินการผลิตพันธุ์ข้าวเพื่อตอบสนองความต้องการของเกษตรกร พันธุ์ข้าวรวบรวมจึงได้รับการตอบรับอย่างดีจากเกษตรกรด้วยกัน (กรมวิชาการเกษตร, 2549)

อย่างไรก็ตามกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวยังคงขาดความรู้ความเข้าใจ ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลด้านการลงทุน ด้านต้นทุนและผลตอบแทนจากการลงทุนเครื่องอบลดความชื้น เพื่อการผลิตพันธุ์ข้าว จึงทำให้กลุ่มเกษตรกรไม่แน่ใจว่าจะคุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่ ดังนั้นในการศึกษารุ่นนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนจากการลงทุน เพื่อประโยชน์ในการลงทุนและเป็นทางเลือกให้กับกลุ่มเกษตรกรหรือผู้สนใจต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เพื่อศึกษาด้านทุนและผลตอบแทน และวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางการเงินของโครงการลงทุนเครื่องอบลดความชื้นข้าวเปลือกของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตพันธุ์ข้าว อำเภอสรีระจีนต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1. ทำการศึกษาเกี่ยวกับต้นทุนและผลตอบแทนการลงทุนเครื่องอบลดความชื้นของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ในพื้นที่อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งทำการศึกษาในกรณีการอบลดความชื้นเพื่อจำหน่ายพันธุ์ข้าว และกรณีรับจ้างอบลดความชื้นเมล็ดพันธุ์

2. ทำการวิเคราะห์ทางการเงินการลงทุนเครื่องอบลดความชื้น ข้าวเปลือกแบบเมล็ดไหลคลุกเคล้า ขนาดกำลังการผลิต 12 ตันต่อรอบการอบ โดยใช้แลกเปลี่ยนพลังงาน ของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ในพื้นที่อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจัดเก็บข้อมูลช่วงการอบลดความชื้นตลอดปีการเพาะปลูก 2556

3. ทำการศึกษาวเคราะห์ความไหวตัวของการลงทุนเครื่องอบลดความชื้น โดยคาดการณ์ถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตที่มีความไม่แน่นอน ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้จากหลายปัจจัยที่ส่งผลกระทบถึงการลงทุนเครื่องอบลดความชื้น

1.4 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

เพื่อทราบถึงต้นทุนและผลตอบแทนการลงทุนเครื่องอบลดความชื้น และทราบความเป็นไปได้ของการลงทุนเครื่องอบลดความชื้นของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตพันธุ์ข้าวอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี รวมทั้งเพื่อใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจ การลงทุนในเครื่องอบลดความชื้นสำหรับผู้สนใจต่อไป